

trice, asemănătoare mai mult cu olăria pre-romană decât cu cea romană (fig. 4 și 5). Fabricarea lor, cred locală, e foarte înapoiată. Lucrate cu mâna, cu forme neregulate (fig. 2 și 3), rău arse, din pământ neomogen, rău ales, cu petricele și nisip, ele n'au putut rezista umezelii, presiunii și rădăcinilor plan-

Altarul votiv (desemn) de la Serdaru.

telor mai mari și s'au stricat. De aceia cele mai multe erau sfărâmate la găsirea lor.

Din cele observate de mine, precum și din arătările lucrătorilor, aceste urne erau de diferite mărimi și forme: unele de câțiva centimetri, altele înalte de 30—40 cm.; unele lungi, suptiri, cu gâtul înalt, altele largi, cu forma de butoiuș, cum e exemplarul obținut, a cărei înălțime și diametru e de 10 cm. (fig. 1).

Locuitorii și bătrânii satului spun că oale de acestea s'au mai găsit și ceva mai la apus de sat, pe malul stâng al Siretului, surpat de apele mari ale râului. Toate însă s'au stricat, cum s'au stricat și urnele acestui cimitir destul de mare.

La capătul despre NV al acestei necropole s'a găsit și piatra cu inscripție. O piatră de calcar, cu patru fețe, aproape egale, late de 45 cm., înalte de 95 cm. Baza, ceva mai lată, e prevăzută în dreptul feței scrise cu două rânduri de chene săpate înăuntru. Capătul de sus al acestei pietre, ce se termină în formă de piramidă, e sfărâmat. Din cauza aceasta, din primul rând al inscripției nu s'au păstrat de cât 2—3 urme. (Dau aici un desen ce-am luat-o la fața locului).

Literile sunt mari, de 5½ cm.; distanța între rânduri de 4 cm. Inscripția e următoarea:

/////////
VICTORI
////N////VLIA
NVS QVI ET
RVNDACIO
Q Q
EX VOTO PO
SVIT L D EX DE OR

Ea poate ușor fi reconstituită:

[HERCVLI] VICTORI L. IVL[IVS]
IVLIANVS QVI ET RVNDACIO
Q[VIN]Q[ENNALIS] EX VOTO POSVIT
L[OCVS] D[ATUS] EX DE[CRETO] OR[DINIS].

Altarul acesta, pus de un Quinquenal din ordinul sfatului unei colonii legal constituite, ne arată existența unei așezări stabile, care pare mai probabil să fie cea de lângă satul Barboși, decât vre-o alta, situată între aceasta și valul roman, depărtat cu vre-o 6 km. spre apus. E prima inscripție, din câte cunosc, care atestă existența elementului civil în această parte a Daciei.

Deosebirea dintre epoca monumentului și a urnelor mortuare găsite mă face să cred că piatra a fost adusă cu ocazia vre-unei hotărânicii, de cât că a fost pusă din capul locului lângă acea necropolă.

N. VELICHI
Profesor.

ADAOS

Comunicarea și observările d-lui V. sânt de completat cu următoarele fapte.

Stația daco-romană dela Șendreni (în legătură cu castrul roman dela Ghertina) face parte din complexul de așezări analoage situate dealungul drumului roman, care, venind din Dobrogea pela Garvan-Bisericuța și trecând dincoace la Barboși, mergea în sus pe malul stâng al Siretului până la Poiana (la Nord de Nicorești), de unde trecând Siretul se ridica pe Trotuș și apoi pe Oituz până la pasul Oituzului, la Brețc, unde se unea cu drumul roman ce venea pe valea Oltului dela Apulum. Pe acest drum roman care lega direct Dacia transcarpatină cu Moesia scythică, afară de lagărele principale de pază, așezate la Brețc, la Poiana și la Ghertina, mai cunoaștem până acum următoarele așezări preromane: la Piscu, la Pechlea, la răsarit de Cosmești, la Domnești și, toate trei la un loc, la confluența Tazlăului cu Tro-

tușul, lângă Bârsănești, lângă Brătila și lângă Râpele.

Drumul acesta roman era apărât în regiunea dela răsăritul Siretului de un mare val de pământ care începând din dreptul Adjudului trecea pe la Nord de Poiana și Nicorești, pe la Corod, Băleni și Foltești, iar de aici, peste Prut se îndrepta spre Răsărit cam pe granița nordică a foastelor județe românești Bolgrad și Ismail ¹⁾).

Pe când însă, centrul rural depe lângă castrul dela Poiana și celelalte așezări dela Nord țin de cultura primitivă dacă ori de influențele daco-romane venind din provincia Dacia, castrul dela Ghertina, cu urmele dela Șendreni, ține strâns de organizația politic-militară și culturală a Moesiei inferioare. — În adevăr garnizoana care staționa în castrul de lângă Barboși era trimisă aici din dreapta Dunării: avem constatate trupe din leg. I Italica, din leg. V Macedonica și din coh. II Mattiacorum: ultimele două corpuri au lucrat chiar la ridicarea cetății, fabricând cărămizile necesare clădirilor. Cel mai vechiu monument găsit până acum la Barboși e din vremea împăratului Traian, și dintru început așezarea ține de Moesia inferior, precum arată pomenirea la Barboși a guvernatorului P. Calpurnius Macer, care a condus acea provincie între anii 112—113.

Inscripția dela Șendreni, comunicată mai sus de d. V., ne era cunoscută încă mai dinainte și Muzeul Național a trimis la fața locului, în primăvara trecută, pe un d. asistent, care să facă cercetările de cuviință în privința descoperirii. Fotografia alăturată, făcând parte din colecția Muzeului, completează astfel în chip fericit materialul ilustrativ trimis de d. V.

Insemnătatea inscripției (care a fost bine cetită de d. V.) constă în următorul fapt. Dintre diferitele *territoria*, comune rurale cu o organizație quasi-municipală, cari au existat în stânga Dunării, nu aveam documentat până acum decât pe cel din *Sucidava* (Celeiu, în Romanați): *territorium Sucidavense*, ai cărui *curiales* restaurează templul zeiței Nemesis din cetatea Sucidava. Inscripția dela Șen-

dreni ne face cunoscut un al doilea *territorium*, care tot prin hotărîrea curialilor, *ex decreto ordinis*, reprezentați efectiv de magistratul suprem al teritoriului: de *quinquen-*

Inscripția (fotografie) de la Serdaru.

nalis (cf. *quinquennalis territorii Capidaven-sis*, la Capidava-Ulmetum), — închină un altar lui *Hercules Victor* (atribut neobicinuit: de obicei *Hercules invictus* sau *Hercules (et!) Victoria [Augusta]*), — foarte probabil cu prilejul biruințelor romane împotriva barbarilor nordici, câștigate sub Marcus Aurelius (ductul literelor inscripției noastre indică destul de sigur această epocă).

În ce privește existența populației civile la Barboși, ea e atestată și prin alte inscripții atât în ce privește elementul roman cât și cel grec.

Dacă acum capitala respectivului *territorium* s'a numit *Dinogetia* ori *Polonda* e o chestiune asupra căreia nu e locul de a insista aici.

Numele enchoric *Rundacio* e de asemeni până acum nedocumentat. Cunoaștem numai un *Ulpus Dacio(-nis)* în Salona.

Deocamdată atât. În studiul mai sus anunțat despre „Castrul dela Poiana și drumul

¹⁾ Asupra tuturor celor de mai sus mă opresc mai de aproape, documentând în amănunte diferitele afirmări, în comunicarea ce o pregătesc încă mai de mult pentru Academia Română: „Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de jos“.

roman prin Moldova de jos" voiu reveni mai de aproape și asupra antichităților de la Barboși și Șendreni.

V. PÂRVAN.

VI.

Observațiuni asupra sfeșnicului de la Vieroș

Un studiu comparativ al materialului artistic de la noi ne-ar oferi multe surprize. Am găsi obiecte de întrebuințare religioasă și domestică care au fost introduse imediat cu apariția lor în industria apuseană.

Covoarele genoveze din colecția Muzeului Național, aduse de Neagoe Voevod, aproape odată cu apariția lor în Italia, nu fac de cât să confirme această presupunere.

Muzeul Național mai posedă un obiect, în imediată înrudire cu arta renașterii italiene: este un sfeșnic de lemn, care a fost al bisericii de la mănăstirea Vieroșul.

Nu are nici o dată pe el, și esemplare care se apropie de acesta mai sunt și aiurea. Muzeul Etnografic, biserica mănăstirii Verbila, biserica Bucur și altele poate posedă esemplare deacest fel. Din câte cunosc eu însă, cel de la Vieroș este cel mai apropiat, prin profilatură și ornamentație, de sfeșnicele de bronz din epoca renașterii.

În „sala bronzurilor“ dela Muzeul Național din Florența se află esemplare de o asemănare uimitoare ¹⁾. De alt-fel artiștii italieni au dat o dezvoltare și mai mare acestor obiecte rituale, isbutind să obție cu ele o impresie monumentală ²⁾.

Esemplarul de la Vieroș prezintă însă particularități care de o cam dată nu se pot explica. La candelabrele italiene baza era formată dintr'un trunchiu de piramidă, sprijinit în cele trei puncte inferioare pe câte un picior de leu, iar punctele superioare corespunzătoare decorate cu câte un cap de berbec. Fețele erau ocupate de ecüsoane, cu embleme princiare. Baza celui de la Vieroș păstrează aceeaș formă geometrică, însă o decorează cu vulturi cu două capete, așezați pe muchiile piramidei. Capetele lor se resfrâng fie-

1) No. 5259 din colecția făcută de Neue Photographische Gesellschaft. A. G. Berlin-Steglitz.

2) Corrado Ricci : *Italie du Nord* (Colecția «Ars Una species mille»), pag. 104 : Candelabrul basilicei St. Anton din Padova de Andrea Briosco (Ricci). (1470 - 1532): Candelabrul făcut de Fontana pentru Certosa din Pavia : *Italia monumentale*, pag. 38, ed. Bonomi, Milano.

Sfeșnicul de la Vieroș (Muzeul Național).
care pe câte o față a piramidei, unde se întâlnesc, spre a susține coroana domnească,